

TERESA MARESZ

ORCID: 0000-0003-1751-3948

KATARZYNA GRYSIŃSKA-JARMOŁA

ORCID: 0000-0003-4830-0101

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

**Sprawozdanie z VI Międzynarodowej
konferencji naukowej „Dobre i złe sąsiedztwa.
Budowanie tożsamości lokalnych, regionalnych
oraz kontynentalnych
w przeszłości i teraźniejszości”
– 11–12 maja 2022 r. w Bydgoszczy**

Po dwuletniej przerwie, spowodowanej epidemią koronawirusa SARS-CoV-2, Wydział Historyczny Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy powrócił do zorganizowania kolejnej edycji konferencji w ramach cyklu „Dobre i złe sąsiedztwa”. Otrzymała się ona w dniach 11–12 maja 2022 roku. Tym razem współorganizatorem był Instytut De Republica z siedzibą w Warszawie.

Program konferencji praktycznie był gotowy od dwóch lat. Swoją udział w konferencji podtrzymali wszyscy, którzy swój akces w niej zgłosili w 2019 roku. Doszło też kilka nowych osób z Polski. Finalnie w tegorocznej konferencji „Budowanie tożsamości lokalnych, regionalnych oraz kontynentalnych w przeszłości i teraźniejszości” wzięło udział 48 osób z 14 ośrodków naukowych w Polsce oraz goście zagraniczni z Litwy, Niemiec, Słowacji i Ukrainy (ci ostatni połączyli się z uczestnikami konferencji online). W związku z agresją rosyjską na Ukrainę (24 lutego 2022 r.), ze zrozumiałych względów, konferencja odbyła się bez udziału Rosjan.

Konferencja, tradycyjnie, odbyła się w Auli Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Wszystkie wystąpienia wygłaszających referaty zostały nagrane i udostępnione na stronie konferencji „Dobre i złe sąsiedztwa”¹ oraz Instytutu De Republica². Patronat nad konferencją objął JM Rektor UKW – prof. dr hab. Jacek Woźny.

Tegoroczna konferencja była poświęcona sposobom budowania tożsamości społeczeństw mieszkających w regionie, kraju czy na kontynencie. Autorzy referatów skupili się na autoidentyfikacji indywidualnej oraz wielości sposobów budowania wspólnoty zbiorowej. W założeniach konferencji było zachęcenie uczestników naukowej debaty do spojrzenia na kształtowanie się tożsamości jednostki, jak i próbę współistnienia zbiorowości, która na zasadzie konsensusu buduje wspólnotę opartą na różnorodności. Uczestnikom konferencji zaproponowano następujące zagadnienia i obszary do zaprezentowania wyników swoich badań:

- 1) Jedność i różnorodność przestrzeni społeczno-kulturowej: analiza historyczna i społeczno-filozoficzna.
- 2) Zderzenie różnych cywilizacji.
- 3) Wartość pluralizmu współczesnego świata.
- 4) Problem samoidentyfikacji w globalnym procesie społeczno-kulturowym.
- 5) Wizerunek prowincji: aspekt historyczny i współczesne problemy społeczno-kulturowe.
- 6) Miasto jako przestrzeń społeczno-kulturowa.
- 7) Społeczno-kulturowe aspekty modernizacji społeczeństwa.
- 8) Ewolucja wartości i interesów społeczności państw w procesach transformacyjnych.
- 9) Osobowości historyczne i bohaterowie kultury rodzimej w przestrzeni społeczno-kulturowej.
- 10) Duchowy i moralny potencjał literatury i sztuki.
- 11) Glokalizacja w kulturze, polityce, organizacji społecznej.

¹ Dobre i złe sąsiedztwa, UKW w Bydgoszczy, [online], [dostępny: https://dobreizlesasiedztwa.ukw.edu.pl/jednostka/dobre_i_zle_sasiedztwa/], [dostęp: 21.06.2022].

² Dobre i złe sąsiedztwa, Media, IDR w Warszawie, [online], [dostępny: <https://iderepublica.pl/multi-media/playlisty/dobre-i-zle-sasiedztwa/>], [dostęp: 21.06.2022].

- 12) Rola edukacji społeczeństwa, w tym edukacji szkolnej, w kształtowaniu wartości społeczno-kulturowych na rzecz budowania poprawnych relacji międzyludzkich, międzysąsiedzkich, międzykulturowych i międzywyznaniowych.

Jako pierwsze zabrały głos inicjatorki i dotychczasowe organizatorki całego cyklu konferencji „Dobre i złe sąsiedztwa” – dr. hab. Teresa Maresz, prof. UKW i dr. Katarzyna Grysińska-Jarmuła. Przywitały wszystkich przybyłych Gości i oddały głos JM Rektorowi prof. dr. hab. Jackowi Woźnemu, dyrektorowi IDR – dr. hab. Bogumiłowi Szmulikowi, prof. UKSW oraz dziekanowi Wydziału Historycznego UKW – dr. hab. Markowi G. Zielińskiemu, prof. UKW, którzy przypomnieli dotychczasowe spotkania naukowe pod szyldem „Dobre i złe sąsiedztwa” i życzyli owocnych obrad w ramach tegorocznej konferencji.

Obrady plenarne poprowadził prof. dr. hab. Albert Kotowski (UKW, Bydgoszcz). Jako pierwsza wystąpiła dr. hab. Grażyna Pańko, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego, wskazując na czynniki regionalne jako element integrujący społeczność lokalną. Następnie referat wygłosiła dr. Natalia Marczenko (online) z Kijowa (Ukraina) – zaprezentowała współczesne podejście do pisania książek biograficznych adresowanych do dzieci i młodzieży, podkreślając odejście od uwielbienia bohaterów narodowych do globalizacji, czyli dostosowania się lokalnych uwarunkowań społeczno-kulturowych do globalnych trendów współczesnego świata. Jako trzeci zabrał głos dr. hab. Marek Białokur, prof. Uniwersytetu Opolskiego, który przeanalizował uchwały Sejmu i Senatu RP w zakresie obejmowania patronatu na kolejne lata rocznicowe w minionym dwudziestolecium. Następnie obrady odbywały się w pięciu sekcjach (równolegle w dwóch salach).

W ramach sekcji nr 1 „Budowanie tożsamości lokalnych/regionalnych/krajowych i kontynentalnych” wygłoszonych zostało osiem referatów. Dwa pierwsze dotyczyły kształtowania ukraińskiej tożsamości. Prof. dr. Oleksandr Kołybienko z doc. dr. Oleną Kołybienko z Perejasławia (Ukraina) (udział online) sięgnęli do czasów Włodzimierza Monomacha i przybliżyli sylwetki bojarów z drużyny księcia Racibora, których aktywność przyczyniła się do położenia podwalin pod przyszłe społeczeństwo ruskie (ukraińskie) w jednym z księstw udzielnych Rusi

Kijowskiej XI–XIII wieku ze stolicą w Perejaśławiu. Drugi uczestnik z Ukrainy (również online) – prof. dr hab. Oleg Żurba z Dniepra uczynił parabolę i przeszedł od średniowiecza po XIX wiek, chcąc wykazać społeczno-polityczne przesłanki kształtowania się ukraińskiej tożsamości narodowej. Na budowanie podwalin pod państwowość litewską spojrzął dr Arunas Vyšniauskas z Wilna (Litwa). Autor wystąpienia, w oparciu o liczne przekazy źródłowe, podjął próbę autorskiego podejścia do sprecyzowania lokalizacji pierwotnej Litwy oraz wyjaśnienia jej nazwy. Złożoność relacji na tle różnej przynależności narodowej zaprezentował prof. dr hab. Tadeusz Wolsza (UKW, Bydgoszcz). Tłem tych relacji były wspólne cele więzienne w latach 1945–1956, gdy osadzonymi byli zarówno zbrodniarze wojenni, jak i działacze polskiej opozycji względem ówczesnych władz komunistycznych w Polsce. Dr hab. Elżbieta Alabrudzińska, prof. UMK z Torunia przeanalizowała dylematy Austriaków w odniesieniu do przynależności narodowej i państwowej w latach 1918–1938. Natomiast prof. dr Vladimír Goněc (Słowacka Akademia Nauk, Bratysława) przedstawił trendy formowania tożsamości regionalnych i transgranicznych wspomnianych Austriaków, ale także Czechów i Słowaków oraz ich wzajemne traktowanie się jako „nowych sąsiadów”. Do przyjrzenia się podłożu konfliktów w Irlandii Północnej zachęcił prof. dr hab. Jacek Tebinka (Uniwersytet Gdański). Poruszył m.in. problematykę poczucia tożsamości protestantów i katolików w tym regionie. Na problemy budowania lokalnej tożsamości w Republice Mołdawii wskazała dr Małgorzata Sikora-Gaca (UKW, Bydgoszcz), podkreślając przy tym znaczenie polskiej pomocy rozwojowej w budowaniu tej tożsamości.

Uczestnicy sekcji nr 2 omówili praktyki instytucjonalne w budowaniu relacji lokalnych/regionalnych/krajowych i kontynentalnych. Jako pierwsza wystąpiła dr Anna Garczewska (UKW, Bydgoszcz), omawiając komunikację międzykulturową na przykładzie działalności Biura do spraw Indian. Z kolei dr Mirosława Bednarzak-Libera (Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Warszawa) przeanalizowała programy polityczne stronnictw ludowych powstałych na ziemiach polskich w czasach zaborów. Osią analizy był właśnie stosunek tych stronnictw do ich wizji narodu i państwa polskiego po odzyskaniu

niepodległości. Dwa kolejne referaty dotyczyły spraw ukraińskich. Dr Magdalena Biedrzyńska-Sudoł (UKW, Bydgoszcz) przedstawiła adaptację, integrację i akulturację migrantów z Ukrainy w Polsce, a dr hab. Ewa Szatlach, prof. UKW odniosła się do relacji polsko-ukraińskich w ujęciu gospodarczym.

Sekcja nr 3 poświęcona była prezentacji obrazu sąsiada w krajobrazach społecznych i kulturowych. Troje polskich naukowców sięgnęło do czasów nowożytnych Rzeczypospolitej. Dr Anetta Głowacka-Penczyńska (UKW, Bydgoszcz) przyjrzała się społeczności małych miast Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku, dr Magdalena Wilczek-Karczewska (UKSW, Warszawa) z kolei przeanalizowała inwentarze szlachty wielkopolskiej w kontekście afirmacji przynależności stanowej i narodowej w dobie staropolskiej, natomiast dr hab. Marek G. Zieliński, prof. UKW przybliżył akulturację cudzoziemców w Polsce stanisławowskiej. Dwoje badaczy z Ukrainy, z Dniepra – prof. dr hab. Tatiana Litwinowa oraz mgr Nikołaj Bułanyj, przyjrzeni się społeczności żydowskiej w XIX wieku, mieszkającej na terenach carskiej Rosji. Na dwóch przykładach zaprezentowali próbę zaadaptowania się żydów-konwertytów w środowisku prawosławnych Rosjan oraz ich akceptację względnie odrzucenie w nowej przestrzeni etnicznej.

Tematyka obrad sekcji nr 4 oraz nr 5 korelowały ze sobą. W ramach sekcji nr 4 uczestnicy wykazali tworzenie się pamięci historycznej wynikającej z tranzytu religijnego i kulturowego, a sekcji nr 5 – omówili lokalne i regionalne praktyki w budowaniu tożsamości. Dwaj naukowcy – dr hab. Sebastian Ruciński, prof. UKW i dr hab. Dariusz Spychała, prof. UKW, sięgnęli do czasów starożytnych. Pierwszy z nich omówił zasady *Templum Pacis* jako symbol zakończenia wojny domowej i żydowskiej (I w. n.e.), a drugi przyjrzał się wspólnocie chrześcijańskiej w Wiecznym Mieście (w IV w.) w kontekście jej wrogości i obojętności. Dwa kolejne referaty też były powiązane tematycznie. Dr Przemysław Waszak (UMK, Toruń) przeanalizował przekazy architektoniczne, a prof. dr hab. Christine Moisan-Jablonski (UKW, Bydgoszcz) – malarskie. Dr P. Waszak uczynił to na przykładzie neoromańskich kościołów pw. Zwiastowania NMP w Inowrocławiu oraz pw. św. Adalberona w Würzburgu, a prof. Ch. Moisan-Jablonski na przykładzie recepcji francuskich

rycin w protestanckim Strasburgu XVII wieku w oparciu o alegoryczny cykl wydany przez Petera II Aubry'ego i opatrzone komentarzami Johanna Michaela Moscheroscha. Na grunt polski uczestników konferencji przeniósł dr hab. Grzegorz Bachanek, prof. UKSW, przybliżając zwyczaje związane z umieraniem w kształtowaniu tożsamości. Pięciu kolejnych referentów poszukiwanie i budowanie tożsamości omówiło na przykładzie regionu kujawsko-pomorskiego. Prof. dr hab. Jacek Woźny (UKW, Bydgoszcz), będąc archeologiem, wykazał, że współczesna archeologia nie tylko odpowiada na pytania o to, co wydarzyło się w przeszłości, ale coraz częściej inspiruje do zastanowienia, jaka jest dzisiejsza ranga tych wydarzeń, jak można je interpretować i wykorzystywać dla budowania i wzmacniania oczekiwanych relacji społecznych. Dr hab. Aleksandra Kłaput-Wiśniewska, prof. Akademii Muzycznej w Bydgoszczy zagadnienie budowania tożsamości omówiła na przykładzie chóru „Arion” z bydgoskiego Czyżkówka, dr Katarzynie Grysińskiej-Jarmule oraz dr Agnieszce Wysockiej (obie UKW, Bydgoszcz) za przykład posłużyła Bydgoszcz w XIX oraz pierwszej połowie XX wieku, a dr. Markowi Sassowi z Gostycyna – Borowiacy.

Drugiego dnia konferencji (12 maja 2022 r.) obrady odbywały się w dwóch sekcjach. Pierwsza z nich (sekcja nr 6), już tradycyjnie, jak w poprzednich edycjach konferencji „Dobre i złe sąsiedztwa”, poświęcona była edukacji. Tym razem jej uczestnicy spojrzeli na edukację i jej rolę w budowaniu dobrosąsiedzkich relacji. Obrady tej sekcji otworzyła dr hab. Teresa Maresz, prof. UKW, która postawiła retoryczne pytanie: „Żyć i mieszkać obok siebie – razem czy osobno?”, przekonując do symbiozy społecznej oraz wzajemnej tolerancji. Kolejni prelegenci symbiozę i tolerancję omówili na konkretnych przykładach. Prof. dr hab. Bogumiła Burda z dr Małgorzatą Szymczak (Uniwersytet Zielonogórski) przybliżyły wpływ sulechowskiego ośrodka edukacyjnego na budowanie relacji społecznych na prowincji w XVIII–XX wieku. Prof. dr hab. Barbara Wagner (Uniwersytet Warszawski) na rolę szkoły w kształtowaniu sąsiedztwa polsko-ukraińskiego spojrziała przez pryzmat czasów II Rzeczypospolitej. Dr hab. Danuta Jastrzębska-Golonka, prof. UKW omówiła kształcenie polskiej tożsamości wśród obcych, czyli polską edukację emigracyjną

w Wielkiej Brytanii. Na pogranicze niemiecko-francusko-szwajcarskie uczestników konferencji przeniósł dr hab. Arkadiusz Stempin, prof. Wyższej Szkoły Europejskiej w Krakowie i jednocześnie Uniwersytetu we Fryburgu (Niemcy). Prof. A. Stempin omówił wyniki ankiety przeprowadzonej wśród studentów z trzech uniwersytetów regionu górnego Renu (we Fryburgu, Miluzie i Bazylei), pozwalającej na zaobserwowanie wykrystalizowania się tożsamości transnarodowej wśród młodego pokolenia Europy Zachodniej. Z tym referatem korelowało wystąpienie dr hab. Anity Młynarczyk-Tomczyk, prof. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, która porównała kreowanie wizerunku zachodniego sąsiada (Niemców) w szkolnej edukacji w czasach PRL oraz współcześnie. Propozycję edukacji poza murami szkoły wysunęły dr Maria Sobieszczyk z dr Katarzyną Wojciechowską (obie UKW, Bydgoszcz). Autorki wystąpienia wskazały na wnioski tematyczne, które, ich zdaniem, są szansą na budowanie tożsamości regionalnej i lokalnej wychowanków wczesnej edukacji.

Zanim odbyły się obrady w ramach kolejnej sekcji, zaprezentowano podręcznik *Europa. Nasza historia*, będący rezultatem międzynarodowego projektu zrealizowanego przez polsko-niemieckie wydawnictwa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A. oraz Eduversum GmbH Verlag und Bildungsagentur. Założenia projektu oraz kilkutomowy podręcznik pod wspólnym tytułem *Europa. Nasza historia* omówił mgr Andrzej Dusiewicz (WSiP, Warszawa).

Ostatnia sekcja w ramach konferencji – sekcja nr 7, odbyła się pod hasłem „Tożsamość narodowa a sąsiedzi”. Trzy pierwsze referaty dotyczyły polskich powstań narodowych na początku XX wieku oraz sposobów ich upamiętniania. Obrady tej sekcji rozpoczął dr hab. Arkadiusz Słabig, prof. Akademii Pomorskiej ze Słupska. Wychodząc od omówienia powstania wielkopolskiego (1918–1919), przeszedł do kultywowania wzorców i postaw osobowych dla społeczeństwa żyjącego w XXI wieku. Dwaj kolejni prelegenci z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach omówili zagadnienie związane z powstaniem śląskimi. Dr hab. Maciej Fic, prof. UŚ spojrzął na Górny Śląsk, będący obszarem pogranicza i regionem o specyficznych związkach z polskością. Jednak nie same powstania śląskie były obszarem analizy prof. M. Fica,

a omówienie „nowego sąsiedztwa” po 1922 roku. Idąc tym tropem, dr hab. Lech Krzyżanowski, prof. UŚ przeanalizował postawę mieszkańców województwa śląskiego w dwudziestoleciu międzywojennym (*de facto* 17-leciu, bo zaledwie od 1922 do 1939 r.) oraz kształtowanie się wśród nich tożsamości regionalnej – więzi z regionem przemysłowym.

Dwa ostatnie referaty dotyczyły migracji. Dr Krzysztof Garczewski (UKW, Bydgoszcz) poruszył zagadnienie niemieckich emigrantów, którzy po II wojnie światowej decyzjami międzynarodowymi podlegali przymusowej migracji za Odrę. Głównym założeniem Autora referatu była analiza dotychczasowej działalności niemieckiego Związku Wypędzonych, przede wszystkim pod kątem wpływu na relacje między Polską i Niemcami w wymiarze politycznym oraz społeczno-kulturowym. W tym celu poddał analizie wybrane inicjatywy podejmowane przez członków tej organizacji, które niejednokrotnie wywoływały emocjonalne dyskusje na temat historii po obu stronach Odry. Z kolei dr Małgorzata Skotnicka-Palka (Uniwersytet Wrocławski) zaprezentowała problemy współczesnej społeczności ukraińskiej przybywającej do Wrocławia. Referentka skupiła się na aktywności społeczno-kulturalnej, m.in. działalności stowarzyszeń, gazet, stron internetowych, oferty kulturalnej kierowanej do Ukraińców.

Po wygłoszeniu referatów w każdej sekcji odbywała się dyskusja i wzajemne zadawanie sobie pytań przez uczestników konferencji, a także włączenie się do niej studentów z Wydziału Historycznego UKW, którzy licznie przybyli na obrady konferencji „Dobre i złe sąsiedztwa. Budowanie tożsamości lokalnych, regionalnych oraz kontynentalnych w przeszłości i teraźniejszości”.

Zamknięcia i podsumowania obrad tegorocznej, ale i wszystkich dotychczasowych edycji konferencji w ramach cyklu „Dobre i złe sąsiedztwa” dokonały dr hab. Teresa Maresz, prof. UKW wraz z dr Katarzyną Grysińską-Jarmułą. W projekcie „Dobre i złe sąsiedztwa” w latach 2015–2022 zorganizowano sześć konferencji. Trzy pierwsze (2015–2016–2017 odbyły się w Bydgoszczy, dwie kolejne (2018–2019) w Oriechowie-Zujewie (Rosja). Z powodu epidemii koronawirusa SARS-CoV-2 dwukrotnie (2020 i 2021 r.) konferencja była odwoływana (przenoszona na kolejny rok). Tegoroczna konferencja (2022)

odbyła się ponownie w Bydgoszczy. We wszystkich sześciu konferencjach wzięło udział 340 referentów – po połowie z Polski (170 osób) i zagranicy (170 osób) z dziesięciu krajów (Niemiec, Słowacji, Serbii, Francji, Litwy, Białorusi, Rosji, Ukrainy, Chin i Polski). W tym roku uczestnicy konferencji pochodzili z pięciu krajów (Litwy, Słowacji, Niemiec, Ukrainy i Polski). Mieli być także uczestnicy z Rosji, Białorusi i Armenii, ale w związku z wojną rosyjsko-ukraińską ich udział został odwołany. Pokłosiem konferencji jest sześć tomów (zbiorów artykułów) opublikowanych przez Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz dwa w Orzechowie-Zujewie.